

www.dereta.rs

MALA FILOZOFSKA BIBLIOTEKA

Urednik
Anja Marković

Aristotel

**O NASTAJANJU
I NESTAJANJU**

Prevod i pogovor

Milan Tasić D.

Beograd

2016.

DERETA

Naslov originala
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΠΕΡΙ ΓΕΝΕΣΕΩΣ ΚΑΙ ΦΘΟΡΑΣ

Izvor:
Aristotle: *On Sophistical Refutations.*
On Coming-to-be and Passing Away. On the Cosmos.
Harvard University Press, Cambridge, 1955.

KNJIGA PRVA

GLAVA PRVA

PREDMET RASPRAVE

Nastajanje i nestajanje, promena kvaliteta, rast i opadanje

Što se tiče nastajanja i nestajanja tela i bića, koja po svojoj prirodi nastaju i nestaju, trebalo bi se u slučaju svih dovinuti do njihovih uzroka, kao i do onih reči koje ih određuju. Osim toga, nužno je razmotriti šta su to rast i promena kvaliteta i videti imaju li ova poslednja i nastajanje istu ili različite prirode, poput samih reči koje ih određuju.

Inače, od starih, jedni drže da je prosto nastajanje, u stvari, promena kvaliteta, dok drugi misle da se nastajanje razlikuje od promene kvaliteta. Tačnije, onima koji tvrde da je sve što postoji jedno i da nastaje iz jednog, odgovara da nastajanje nazovu promenom kvaliteta i da se ono što nastaje samo menja po kvalitetu¹.

1 To *jedno* (načelo svega postojećeg) za Milećane bila je *voda*, kao kod Talesa *vazduh* za Anaksimena, *apeiron* za Anaksimandra i *vatra* za Heraklita iz Efesa. (Sve napomene u tekstu su prevodiočeve.)

Materija je mnoštvena: Anaksagora, Empedokle, Demokrit, ili jedna; različita učenja

Oni koji kao Empedokle, Anaksagora i Leukip misle da je materija mnoštvena slažu se da su to različite stvari. Inače, Anaksagora nije shvatio svoje vlastite reči: iako govori da su nastajanje i propadanje isto što i promena kvaliteta, on dopušta, poput drugih, mnoštvenost elemenata. Jer, po Empedoklu, postoje četiri elementa, da bi, zajedno s načelima kretanja, njihov broj bio šest², dok Anaksagora, poput Leukipa i Demokrita, smatra da ih je beskrajno mnogo. On elemente naziva *homeomerije*, kao, na primer, kosti, tkivo, mozak i drugo, jer i njihove delove nazivamo isto kao celinu. Demokrit i Leukip govore da se sve stvari sastoje iz nedeljivih tela, kojih je beskrajno mnogo po obliku i broju, a razlikuju se po svom sastavu, kao i položaju i poretku tih elemenata.

Sasvim je jasno da će pristalice Anaksagore i Empedokla govoriti suprotne stvari. Empedokle kaže da su vatra, voda, vazduh i zemlja četiri elementa, inače prostija od tkiva, kostiju i njima sličnih homeomerija, dok pristalice Anaksagore smatraju da su prosta tela i elementi upravo te homeomerije, a da su zemlja, vatra, voda i vazduh njihovi sastavi, kao mešavine raznih semena tih homeomerija.

2 Načela *Ljubavi* i *Mržnje* imaju moć da spoje i razdvoje, kod Heraklita i Empedokla.

Oni, dakle, koji smatraju da sve što postoji potiče od jednog primorani su da nastajanje i nestajanje nazovu promenom kvaliteta, stoga što izvestan supstrat ostaje tu uvek istovetan sebi samom, pa mi onda kažemo da se on menja po kvalitetu. Dok oni koji drže da prostih rodova ima više povlače razliku između promene kvaliteta i nastajanja, pošto do nastajanja i nestajanja dolazi zbog spajanja i razdvajanja tih rodova. Stoga Empedokle i kaže:

*Radanja nema već
Mešavine i njenog raspada tek.*

Jasno je da je to u vezi s njihovom osnovnom postavkom i da oni zato govore tako. Ali su prinuđeni da se i sami slože s tim da se promena kvaliteta javlja nezavisno od nastajanja, iako se to ne slaže s onim što iznose drugde. Lako je da se ubedimo da smo u pravu. Jer kao što uviđamo promene veličine, označavane kao rast i opadanje, pri čemu supstancija ostaje ista, mi na njoj jednako uočavamo i promenu kvaliteta. No, ako se kaže da nema jedno, već više pranačela, tako nešto bilo bi nemoguće. Jer su svojstva putem kojih dolazi do promene kvaliteta upravo razlike među elementima. Na primer: toplo i hladno, belo i crno, suvo i vlažno, meko i tvrdo – ali i mnoga druga, što su i reči samog Empedokla:

*Pred tobom čas toplo i zrakova prepuno sunce,
Čas kišom bremena vlaga hladna i tmurna.*

A slične su njegove odredbe i ostalih elemenata.

Empedokle protivureči sebi samom

Stoga ako voda ne može da nastane iz vatre, niti zemlja iz vode, neće moći ni crno da proistekne iz belog, niti tvrdo iz mekog. A to bi se rasuđivanje moglo primeniti i na ostala svojstva, pa se upravo u tome i sastoji promena kvaliteta. Otuda je jasno da u slučaju suprotnosti uvek treba pretpostaviti istu materiju u osnovi, bilo da je reč o promeni njenog mesta, o rastu, opadanju, ili o promeni kvaliteta. Sem toga, takva materija postoji jednako nužno kao i promena kvaliteta. Jer, ako dođe do promene kvaliteta, jedan jedini element bio bi njen supstrat, kao što je i jedna materija kod svih svojstava koja prelaze jedna u druga; isto tako, bude li supstrat isti, imaće mesta i promena kvaliteta.

Empedokle, po svemu, protivureči i onome što se opaža, kao i sebi samom, jer tvrdi da nijedan element ne može da nastane iz drugog, dok bi sve druge stvari nastale iz njih, a uz to, pošto je prethodno sveo svu prirodu, osim Mržnje, na jedno, on kaže da svaka stvar ponovo nastaje iz jednog³. Jasno je da su iz jednog, posle

3 Njemu se biće ukazivalo kao „kugla” (bog Sfairos) u koju se, pod dejstvom Ljubavi, slivaju svi elementi, da bi pod dejstvom Mržnje usledio suprotan proces.

izdvajanja izvesnih razlika i svojstava, nastale i voda i vatra, onako kao što on za Sunce kaže da je sjajno i toplo, a za Zemlju da je teška i tvrda. Ako se ove razlike uklone – a to mogu biti jer su one nastale – jasno je da će iz zemlje nužno nastati voda, a iz vode zemlja i da bi se isto ponovilo i u slučaju svakog drugog elementa, ne samo tada⁴, već i sada, ako se promene njihova svojstva. Njih je moguće, po Empedoklu, i spajati i razdvajati, utoliko što Ljubav i Mržnja ne prestaju da se uzajamno bore. Tako su i na početku svi elementi nastali iz jednog jedinog – jer kad nije bilo ni vatre, ni zemlje, ni vode, sve je bilo jedno.

Osim toga, u učenju Empedokla nije jasno treba li smatrati njegovim načelom jedno ili mnogo. Imam u vidu vatru, zemlju i druge takve elemente: naime, hoće li to biti jedno, ili mnogo? Ako leži u osnovi, jedno bi bilo element poput materije, čijom izmenom načina kretanja nastaju zemlja i vatra. Ako pak ono nastaje kao spoj više sastojaka, a ovi se dobijaju deljenjem, u tom slučaju ti sastojci bili bi ono elementarnije i po svojoj prirodi pret-hodeće.

4 To jest na početku stvaranja.

SADRŽAJ

KNJIGA PRVA

GLAVA PRVA

PREDMET RASPRAVE	7
Nastajanje i nestajanje, promena kvaliteta, rast i opadanje	7
Materija je mnoštvena: Anaksagora, Empedokle, Demokrit, ili jedna; različita učenja	8
Empedokle protivureći sebi samom	10

GLAVA DRUGA

RAZLIČITE TEORIJE	12
Platonovo gledište. Demokrit i Leukip	12
Priroda nastajanja i nestajanja. Atomisti i oni drugi; kritika njihovih učenja	13
Dvostruka poteškoća pretpostavke deljivosti tela do kraja	15

GLAVA TREĆA

PROSTO (APSOLUTNO) I ODREĐENO (RELATIVNO) NASTAJANJE I NESTAJANJE	20
Potencijalno postojanje prethodi stvarnom. Ima li prostog nastajanja i nestajanja?	20

O uzrocima nastajanja i nestajanja	22
Prosto nastajanje razlikuje se od određenog na dva načina	23
O razlici u kategorijama	25
GLAVA ČETVRTA	
PROMENA	28
Nastajanje i nestajanje i promena kvaliteta. Njihove odredbe	28
GLAVA PETA	
RAST I OPADANJE	30
O rastu i opadanju	30
Šta kod rasta i opadanja raste i opada?	34
Ishrana se razlikuje od rasta	37
GLAVA ŠESTA	
DODIRIVANJE	38
O dodiru	38
GLAVA SEDMA	
DELOVANJE I TRPLJENJE	42
O delovanju i trpljenju; različita gledišta	42
Šta su delovanje i trpljenje?	43
GLAVA OSMA	
PRIRODA DELOVANJA I TRPLJENJA	47
Kako se odvijaju delovanje i trpljenje?	47
Empedokle: učenje o porama	47
Demokrit i Leukip: atomi i prazan prostor	49
Platonovo učenje	50

Manjkavosti ranijih učenja	51
GLAVA DEVETA	
DELOVANJE I TRPLJENJE PO ARISTOTELU	55
Šta su, u stvari, delovanje i trpljenje?	55
GLAVA DESETA	
MEŠANJE	58
O mešavini	58
Šta je to mešavina, u stvari?	61

KNJIGA DRUGA

GLAVA PRVA	
ELEMENTI	67
Nastajanje i nestajanje počivaju na elementima	67
Odredba elemenata: prvobitna materija i suprotnosti	69
GLAVA DRUGA	
SUPROTNOSTI	70
Prvobitne suprotnosti su: toplo i hladno, suvo i vlažno	70
GLAVA TREĆA	
ELEMENTI I SVOJSTVA	73
Prvobitne suprotnosti, različito spojene, sazdaju vatru, vazduh, zemlju i vodu	73
GLAVA ČETVRTA	
PRETVARANJE	76
Uzajamno pretvaranje elemenata	76

GLAVA PETA	
PROTIV MONIZMA MATERIJE	79
O pretvaranju elemenata jednih u druge	79
GLAVA ŠESTA	
PROTIV EMPEDOKLA	84
Povodom Empedokleovog učenja o elementima	84
GLAVA SEDMA	
NASTANAK HOMEOMERIJA	88
Kako prosta tela ulaze u ona složena?	88
GLAVA OSMA	
SLOŽENA TELA I ELEMENTI	91
Svako složeno telo sadrži sva četiri elementa	91
GLAVA DEVETA	
UZROCI NASTAJANJA I NESTAJANJA	93
Materijalan i finalan uzrok u osnovi nastajanja i nestajanja	93
GLAVA DESETA	
DELATAN UZROK NASTAJANJA I NESTAJANJA ..	96
Ekliptička putanja Sunca kao delatan uzrok nastajanja i nestajanja i njihove neprekidnosti	96
GLAVA JEDANAESTA	
NUŽNOST NASTAJANJA	101
Nužnost nastajanja je u večnosti kruženja nebeskog svoda	101
POGOVOR	105

Aristotel
O NASTAJANJU I NESTAJANJU

Za izdavača

Dijana Dereta

Lektura

Iskra Vuksanović

Korektura

Aleksandra Šašović

Likovno-grafička oprema

Marina Slavković

Prvo DERETINO izdanje

ISBN 978-86-6457-087-9

Tiraž

1000 primeraka

Beograd 2016.

Izdavač / Štampa / Plasman

DERETA doo

Vladimira Rolovića 94a, 11030 Beograd

tel./faks: 011/ 23 99 077; 23 99 078

www.dereta.rs

Knjižara DERETA

Knez Mihailova 46, tel.: 011/ 26 27 934, 30 33 503

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

111

14 Аристотел

АРИСТОТЕЛ, 384пне–322пне

О настајању и нестјању / Aristotel ; prevod i pogovor
Milan Tasić D. – 1. Deretino izd. – Beograd : Dereta, 2016
(Beograd : Dereta). – 118 str. ; 17 cm. – (Mala filozofska
biblioteka / [Dereta])

Prevedeno prema: On Coming-to-be and Passing Away
/ Aristoteles. – Tiraž 1.000. – Pogovor: стр. 105–113. –
Napomene uz tekst.

ISBN 978-86-6457-087-9

1. Тасић, Милан Д. [преводицац] [аутор додатног текста]

а) Аристотел (384пне–322пне)–„Онастајању и нестјању”

б) Метафизика

COBISS.SR-ID 225333772